

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VI kadencja

Druk nr 3835

Warszawa, 29 października 2010 r.

Pan
Grzegorz Schetyna
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także niektórych innych ustaw.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy pana posła Marka Plurę.

(-) Marek Balicki; (-) Jacek Brzezinka; (-) Andrzej Celiński; (-) Barbara Czaplicka; (-) Czesław Czechura; (-) Eugeniusz Czykwin; (-) Alicja Dąbrowska; (-) Marian Filar; (-) Krzysztof Gadowski; (-) Adam Gawęda; (-) Witold Gintowt-Dziewałtowski; (-) Grzegorz Janik; (-) Lucjan Karasiewicz; (-) Magdalena Kochan; (-) Janusz Krasoń; (-) Marek Krzakała; (-) Kazimierz Kutz; (-) Jan Filip Libicki; (-) Bogdan Lis; (-) Beata Małecka-Libera; (-) Jarosław Matwiejuk; (-) Maria Nowak; (-) Janina Okragły; (-) Sylwester Pawłowski; (-) Bolesław Grzegorz Piecha;

(-) Sławomir Piechota; (-) Elżbieta Pierzchała; (-) Danuta Pietraszewska;
(-) Kazimierz Plocke; (-) Marek Plura; (-) Jerzy Polaczek; (-) Sławomir
Preiss; (-) Nelli Rokita-Arnold; (-) Halina Rozpondek; (-) Mirosław Sekuła;
(-) Henryk Siedlaczek; (-) Andrzej Sośnierz; (-) Miron Sycz; (-) Stanisław
Szwed; (-) Anna Śliwińska; (-) Grzegorz Tobiszowski; (-) Tomasz
Tomczykiewicz; (-) Łukasz Tusk; (-) Piotr van der Coghén; (-) Piotr
Walkowski; (-) Robert Węgrzyn; (-) Jan Widacki; (-) Tadeusz Wita;
(-) Marek Wójcik; (-) Adam Wykręt; (-) Ryszard Zawadzki.

Ustawa

z dnia .... ..

o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także niektórych innych ustaw

Art. 1

W ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z dnia 31 stycznia 2005 r., z późn. zm.) wprowadza się następujące zmiany:

1) tytuł ustawy otrzymuje brzmienie:

Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o językach regionalnych

2) art. 1 otrzymuje brzmienie:

Art. 1. Ustawa reguluje sprawy związane z zachowaniem i rozwojem tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniem i rozwojem języków regionalnych, a także sposób realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie etniczne oraz określa zadania i kompetencje organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie tych spraw.

3) art. 19 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

2. Językami regionalnymi w rozumieniu ustawy są: język kaszubski oraz język śląski. Przepisy art. 7-15 stosuje się odpowiednio, z tym że przez liczbę mieszkańców gminy, o której mowa w art. 14, należy rozumieć liczbę osób posługujących się językiem regionalnym, urzędowo ustaloną jako wynik ostatniego spisu powszechnego.

4) art. 20 otrzymuje brzmienie:

Art. 20. 1. Realizacja prawa osób posługujących się językami, o których mowa w art. 19, do nauki tych języków lub w tych językach odbywa się na zasadach i w trybie określonych w ustawie wymienionej w art. 17.

2. Organy władzy publicznej są obowiązane podejmować odpowiednie środki w celu wspierania działalności zmierzającej do zachowania i rozwoju języków, o których mowa w art. 19. Przepisy art. 18 ust. 2 i 3 oraz ust. 5 stosuje się odpowiednio.

3. Środkami, o których mowa w ust. 2, mogą być również środki przekazywane z budżetu jednostki samorządu terytorialnego organizacjom lub instytucjom, realizującym zadania służące zachowaniu i rozwojowi języków, o których mowa w art. 19.

5) art. 21 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

2. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych w szczególności:

1) sprzyja realizacji praw i potrzeb mniejszości poprzez podejmowanie działań na rzecz mniejszości i inicjowanie programów dotyczących:

- a) zachowania i rozwoju tożsamości, kultury i języka mniejszości, przy zapewnieniu pełnej integracji obywatelskiej osób należących do mniejszości,
- b) realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie etniczne;
- 2) współdziała z właściwymi organami w zakresie przeciwdziałania naruszaniu praw mniejszości;
- 3) dokonuje analiz i ocen sytuacji prawnej i społecznej mniejszości, w tym w zakresie realizacji zasady, o której mowa w pkt 1 lit. b;
- 4) upowszechnia wiedzę na temat mniejszości oraz ich kultury, a także inicjuje badania nad sytuacją mniejszości, w tym w zakresie dyskryminacji, o której mowa w art. 6 ust. 1, jej przejawów oraz metod i strategii przeciwdziałania jej występowaniu;
- 5) podejmuje działania na rzecz zachowania i rozwoju języków, o których mowa w art. 19.

6) art. 22 ust. 1 i 2 otrzymują brzmienie:

Art. 22. 1. Do zadań wojewody należy:

- 1) koordynowanie na obszarze województwa działań organów administracji rządowej, realizujących zadania na rzecz mniejszości;
- 2) podejmowanie działań na rzecz respektowania praw mniejszości i przeciwdziałanie naruszaniu tych praw i dyskryminacji osób należących do mniejszości;
- 3) podejmowanie działań na rzecz rozwiązywania problemów mniejszości;
- 4) podejmowanie działań na rzecz respektowania praw osób posługujących się językami, o których mowa w art. 19.

2. W celu realizacji zadań, o których mowa w ust. 1, wojewoda współdziała z organami samorządu terytorialnego i organizacjami społecznymi, w szczególności z organizacjami mniejszości, oraz opiniuje programy na rzecz mniejszości, a także zachowania i rozwoju języków, o których mowa w art. 19, realizowane na terenie danego województwa.

7) art. 23 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

2. Do zadań Komisji Wspólnej należy:

- 1) wyrażanie opinii w sprawach realizacji praw i potrzeb mniejszości, w tym ocena sposobu realizacji tych praw oraz formułowanie propozycji w zakresie działań zmierzających do zapewnienia realizacji praw i potrzeb mniejszości;
- 2) opiniowanie programów służących tworzeniu warunków sprzyjających zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości oraz zachowaniu i rozwojowi języków regionalnych;
- 3) opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących spraw mniejszości;
- 4) opiniowanie wysokości i zasad podziału środków przeznaczonych w budżecie państwa na wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości oraz zachowania i rozwoju języków regionalnych;
- 5) podejmowanie działań na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji osób należących do mniejszości.

8) art. 24 otrzymuje brzmienie:

Art. 24. 1. W skład Komisji Wspólnej wchodzi:

- 1) przedstawiciele organów administracji rządowej:
  - a) ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych,
  - b) ministra właściwego do spraw administracji publicznej,
  - c) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego,
  - d) ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania,

- e) ministra właściwego do spraw finansów publicznych,
  - f) ministra właściwego do spraw pracy,
  - g) Ministra Sprawiedliwości,
  - h) ministra właściwego do spraw wewnętrznych,
  - i) ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego,
  - j) ministra właściwego do spraw zagranicznych,
  - k) Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego,
  - l) Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa,
  - m) Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów;
- 2) przedstawiciele mniejszości w liczbie:
- a) dwóch przedstawicieli mniejszości białoruskiej,
  - b) jeden przedstawiciel mniejszości czeskiej,
  - c) dwóch przedstawicieli mniejszości litewskiej,
  - d) dwóch przedstawicieli mniejszości niemieckiej,
  - e) jeden przedstawiciel mniejszości ormiańskiej,
  - f) jeden przedstawiciel mniejszości rosyjskiej,
  - g) jeden przedstawiciel mniejszości słowackiej,
  - h) dwóch przedstawicieli mniejszości ukraińskiej,
  - i) jeden przedstawiciel mniejszości żydowskiej,
  - j) jeden przedstawiciel mniejszości karaimskiej,
  - k) dwóch przedstawicieli mniejszości łemkowskiej,
  - l) dwóch przedstawicieli mniejszości romskiej,
  - m) jeden przedstawiciel mniejszości tatarskiej;
- 3) przedstawiciele społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19 w liczbie:
- a) dwóch przedstawicieli społeczności posługującej się językiem kaszubskim,
  - b) dwóch przedstawicieli społeczności posługującej się językiem śląskim,
- 4) sekretarz Komisji Wspólnej, którym jest pracownik urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych.
2. Prezes Rady Ministrów powołuje i odwołuje członków Komisji Wspólnej na wniosek ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych.
3. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych zawiadamia organy, o których mowa w ust. 1 pkt 1, oraz organizacje mniejszości oraz społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, o zamiarze wystąpienia do Prezesa Rady Ministrów z wnioskiem, o którym mowa w ust. 2.
4. Organy, o których mowa w ust. 1 pkt 1, zgłaszają ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych swoich kandydatów na członków Komisji Wspólnej w terminie 90 dni od dnia otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 3.
5. Poszczególne mniejszości, o których mowa w art. 2, oraz społeczności posługujące się językami, o którym mowa w art. 19, zgłaszają ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych swoich kandydatów na członków Komisji Wspólnej reprezentujących daną mniejszość lub społeczność posługującą się językiem, o którym mowa w art. 19, w liczbie określonej dla tej mniejszości lub dla tej społeczności odpowiednio w ust. 1 pkt 2 albo pkt 3, w terminie 90 dni od dnia otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 3.
6. Jeżeli w terminie określonym w ust. 5 któraś z mniejszości lub społeczności posługujących się językami, o którym mowa w art. 19, nie zgłosi swoich kandydatów lub zgłosi liczbę kandydatów inną niż określona odpowiednio dla tej mniejszości w ust. 1 pkt 2, a dla społeczności w ust. 1 pkt 3, wówczas minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz

mniejszości narodowych i etnicznych przedstawia tej mniejszości lub społeczności do zaopiniowania swoich kandydatów na członków Komisji Wspólnej reprezentujących tę mniejszość lub społeczność. W przypadku niewyrażenia przez mniejszość lub społeczność opinii w terminie 30 dni od dnia przedstawienia przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych kandydatów, wymóg uzyskania opinii uznaje się za spełniony.

7. We wniosku, o którym mowa w ust. 2, minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych wskazuje jako kandydatów na członków Komisji Wspólnej jedynie osoby zgłoszone przez organy, o których mowa w ust. 1 pkt 1, oraz mniejszości lub społeczności posługujące się językami, o których mowa w art. 19, z zastrzeżeniem ust. 6, a także kandydata na sekretarza Komisji Wspólnej.

9) art. 25 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

Art. 25. 1. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych występuje do Prezesa Rady Ministrów z wnioskiem o odwołanie członka Komisji Wspólnej w przypadku:

- 1) złożenia przez członka rezygnacji z członkostwa w Komisji Wspólnej;
- 2) wystąpienia przez organ lub mniejszość lub społeczność posługującą się jednym z języków, o których mowa w art. 19, których przedstawicielem jest członek, do ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, z uzasadnionym wnioskiem o odwołanie członka ze składu Komisji Wspólnej;
- 3) skazania członka prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo popełnione z winy umyślnej.

10) art. 27 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

Art. 27. 1. Współprzewodniczącymi Komisji Wspólnej są przedstawiciel ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych oraz przedstawiciel mniejszości oraz społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, wybrany przez członków Komisji Wspólnej, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 2 i 3.

11) art. 28 ust. 2 i 3 otrzymują brzmienie:

2. Posiedzenia zwołuje współprzewodniczący Komisji Wspólnej, będący przedstawicielem ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, z inicjatywy własnej lub na wniosek współprzewodniczącego, będącego przedstawicielem mniejszości i społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19.

3. W celu wypracowania wspólnego stanowiska mniejszości i społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, współprzewodniczący, będący przedstawicielem mniejszości i tych społeczności, może zwoływać posiedzenia, w których udział będą brali tylko członkowie Komisji Wspólnej, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 2 i 3. Stanowisko jest niezwłocznie przekazywane pozostałym członkom Komisji Wspólnej przez współprzewodniczącego.

12) art. 29 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

2. Przedstawicielom organizacji mniejszości oraz społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, uczestniczącym w pracach Komisji Wspólnej przysługuje zwrot kosztów podróży i noclegów, na zasadach określonych w przepisach dotyczących wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju, wydanych na podstawie art. 775 § 2 Kodeksu pracy.

13) art. 31 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

Art. 31. 1. Organy administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz organizacje mniejszości oraz społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, są obowiązane do przekazywania ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, na jego wniosek, informacji pozostających w zakresie działania tych organów lub organizacji i dotyczących sytuacji mniejszości oraz społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, lub realizacji zadań na rzecz mniejszości lub zachowania i rozwoju języków, o których mowa w art. 19.

14) art. 32 otrzymuje brzmienie:

Art. 32. Organy administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe są obowiązane do przekazywania wojewodzie, w celu zaopiniowania, dokumentów dotyczących programów realizowanych z ich udziałem na terenie województwa, dotyczących mniejszości lub zachowania i rozwoju języków, o których mowa w art. 19, finansowanych w całości lub części ze środków publicznych.

15) art. 39 otrzymuje brzmienie:

Art. 39. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych zawiadomi organy, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 1, oraz organizacje mniejszości oraz społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, o zamiarze wystąpienia do Prezesa Rady Ministrów z wnioskiem, o którym mowa w art. 24 ust. 2, w terminie 60 dni od dnia ogłoszenia ustawy

Art. 2

W ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, Nr 273, poz. 2703 i Nr 281, poz. 2781) w art. 13 ust. 7 otrzymuje brzmienie:

7. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania podejmie działania w celu popularyzacji wiedzy o historii, kulturze, języku i o tradycjach religijnych mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujących się językami regionalnymi.

Art. 3

W ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2004 r. Nr 253, poz. 2531) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 21 w ust. 1a pkt 8a otrzymuje brzmienie:

8a) uwzględnianie potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujących się językami regionalnymi, w tym emitowanie programów informacyjnych w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz językach regionalnych,

2) w art. 30 ust. 4a otrzymuje brzmienie:

4a. Powołując rady programowe oddziałów emitujących programy w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz językach regionalnych, dyrektorzy oddziałów uwzględnią kandydatów zgłaszanych przez organizacje społeczne mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujących się językami regionalnymi.

Art. 4

W ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1548, z późn. zm.) art. 30 otrzymuje brzmienie:

Art. 30. Dział wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne obejmuje sprawy:

- 1) stosunków Państwa z Kościołem Katolickim oraz innymi kościołami i związkami wyznaniowymi;
- 2) związane z zachowaniem i rozwojem tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniem i rozwojem języków regionalnych.

Art. 5

W ustawie z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. Nr 90, poz. 999, z późn. zm.) art. 2 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

- 2) praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujących się językami regionalnymi

Art. 6

W ustawie z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych (Dz. U. Nr 166, poz. 1612) w art. 5 w ust. 1 pkt 6 otrzymuje brzmienie:

- 6) sekretarz Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, utworzonej na podstawie przepisu art. 23 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o językach regionalnych (Dz. U. Nr 17, poz. 141).

Art. 7

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2013 roku.

UZASADNIENIE

Celem nowelizacji ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także niektórych innych ustaw jest nadanie etnolektowi śląskiemu statusu języka regionalnego. Cel ten realizuje zmiana trzecia w artykule 1 proponowanej nowelizacji, która stanowi o wpisaniu języka śląskiego w treść art. 19 pkt 2 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. W ten sposób śląska mowa zostałaby uznana drugim obok języka kaszubskiego językiem regionalnym w Polsce. Ze zmianą tą koresponduje propozycja zmiany w składzie Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Zmiana ósma w artykule 1 dodaje do art. 24 pkt 1 ust. 3 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, zapis poszerzający liczebność Komisji Wspólnej o dwóch przedstawicieli społeczności posługującej się regionalnym językiem śląskim. Pozostałe zmiany w proponowanej nowelizacji mają charakter wyłącznie redakcyjny i wynikają z konieczności zastosowania liczby mnogiej w zapisach przedmiotowej ustawy mówiących o językach regionalnych, a nie - jak ma to miejsce obecnie - o języku regionalnym.

W polskim prawodawstwie za język regionalny, zgodnie z Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, uważa się język, który:

- 1) jest tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez jego obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa;
- 2) różni się od oficjalnego języka tego państwa; nie obejmuje to ani dialektów oficjalnego języka państwa, ani języków migrantów.

Kryteria zaklasyfikowania danego etnolektu jako odrębnego języka bądź też dialektu – odmiany języka oficjalnego nie są jasno sprecyzowane. Socjolingwiści, np. dr Tomasz Kamusella, przyjmują, że o tym, czy coś jest dialektem jakiegoś języka oraz którego języka, czy też odrębnym językiem decydują kryteria pozajęzykowe: wola użytkowników danej mowy oraz decyzje polityczne, zgodne z tą wolą lub nie. W ten sposób po odzyskaniu przez Mołdawię niepodległości w latach 90-tych XX wieku język kategoryzowany wcześniej przez wielu naukowców jako lokalna odmiana języka rumuńskiego uzyskał rangę oficjalnego języka mołdawskiego, mimo, iż praktycznie między sobą się nie różnią. Podobnie, po rozpadzie Jugosławii dotychczasowy język serbsko-chorwacki rozpadł się na osobne języki narodowe: serbski, chorwacki i bośniacki, przy czym chorwacki i bośniacki, od serbskiego różni głównie zapis (alfabet łaciński i cyrylica) oraz drobne regionalizmy. Kolejnym przykładem jest fakt, że języki słowacki i czeski są w pełni zrozumiałe bez tłumaczenia dla ich użytkowników, jednak żaden z nich nie jest uznawany za dialekt drugiego mimo, iż różni je zaledwie kilka cech fonetycznych.

Z drugiej strony mamy też przykłady na to jak polityka językowa i uwarunkowania historyczne wpływają na nazywanie dialektami etnolektów będących w istocie odrębnymi językami. Dla przykładu dialekty kantoński i mandaryński uznawane są za dialekty języka chińskiego, chociaż są wzajemnie zupełnie niezrozumiałe, zaś etnolekt wywodzący się z języka niemieckiego, który obowiązuje oficjalnie na terenie Federacji Szwajcarskiej jest niemal niezrozumiały dla Niemców, mimo to jest on uznawany za zespół dialektów języka

niemieckiego. Odwrotnie ma się sytuacja etnolektu dolnoniemieckiego, który jest najbliższy niderlandzkiemu, a jednak uznawany był za dialekt języka niemieckiego, zaś w roku 1994 zyskał status języka regionalnego w Niemczech i w Holandii

.Powyższe przykłady ilustrują fakt, iż przesłanki lingwistyczne nie są dostateczną podstawą dla zbudowania konstrukcji prawnej chroniącej możliwość użytkowania danego etnolektu w życiu publicznym. Rysuje się tu następująca sytuacja: niektóre języki, np. język niemiecki cechują się wysoką akceptacją dla zróżnicowania regionalnego. Różnorakie dialekty niemieckie są wciąż żywe, a posługiwanie się nimi jest elementem tradycji i kultury narodowej. Równolegle inne języki, np. język polski czy język francuski cechują się wysoką standaryzacją, a posługiwanie się dialektami jest słabo tolerowane w życiu publicznym (warto tu wspomnieć dla przykładu częste wyśmiewanie śląskiej mowy w II RP czy PRL).

Na gruncie takich silnie ujednoczonych języków użytkownicy dialektów, chcąc zachować możliwość posługiwania się nimi bez narażenia na dyskomfort, są skłonni podnosić prestiż swojego dialektu, określając go jako odrębny język. Na gruncie francuskojęzycznym zjawisko to ma miejsce np. w Belgii, gdzie mówi się o języku walońskim, nie zaś o dialekcie języka francuskiego, czy o języku francuskiej grupy narodowej w Belgii. W Polsce proces ten zaszedł już w odniesieniu do mowy kaszubskiej opisywanej wcześniej jako dialekt języka polskiego, obecnie jest to język regionalny, a także w odniesieniu do mowy łemkowskiej uważanej za dialekt języka rosyjskiego, obecnie za język łemkowskiej mniejszości narodowej.

Język jest ukształtowanym społecznie systemem budowania wypowiedzi, używanym w procesie komunikacji interpersonalnej. System ten jest zatem podstawowym elementem tworzącym więź społeczną w określonej grupie osób. Deprecjonowanie wartości, a w tym także odrębności, języka godzi w tę społeczność, która się nim posługuje. Takie sytuacje prowadzą w sposób naturalny do napięć społecznych. W Europie jesteśmy świadkami szczególnie wielu historyczno-politycznych procesów dowodzących siły i wagi tych zjawisk, gdyż polietniczność jest cechą niemal wszystkich państw naszego kontynentu. Totalitarne negowanie różnorodności językowej w obrębie jednego państwa, znane powszechnie na przykładzie pruskiego kulturkampf, wzbudza na ogół silne niepokoje społeczne i separuje lokalne społeczności wzbudzając w nich separatystyczne dążenia. Historia Śląska i śląskiej mowy jest zbiorem najtrudniejszych tego typu doświadczeń.

Można też, szczególnie od czasu powołania do życia Unii Europejskiej, wskazać na wiele zjawisk dowodzących, że demokratyzacja życia społecznego wyrażająca się między innymi w pielęgnowaniu różnorodności językowej w kraju owocuje wzrostem zaufania obywateli do instytucji państwa, a zarazem wzrostem spolegliwości społecznej obywateli zarówno w obrębie wspólnoty lokalnej, jak i krajowej. Dla ochrony tych wartości w prawodawstwie unijnym przyjęto Europejską Kartę Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, ratyfikowaną również przez Polskę, która min. stanowi, iż prawo do używania języka regionalnego bądź mniejszościowego w życiu prywatnym i publicznym stanowi prawo niezbywalne każdego obywatela.

Na szczególną uwagę zasługuje tu pojęcie „języka regionalnego”, gdyż jest ono kluczem do zrozumienia europejskiej polityki językowej. Pojęcie to nie ma znaczenia, nie funkcjonuje, w obszarze pojęciowym lingwistyki, mimo, iż określa, w obszarze stosowania prawa to, czy dany etnolekt jest uznany za język, czy też nie jest. Specyfika tej konstrukcji opiera się równym traktowaniu przesłanek lingwistycznych wartościujących dany etnolekt, jak i

przesłanek społeczno-politycznych decydujących o jego ochronie ze strony państwa.

Przesłanki językoznawcze można w tym przypadku uznać za dostateczne, gdy wskazują, że dany etnolekt różni się istotnie od oficjalnego języka państwa, na terenie którego występuje, przy czym nie jest jego dialektem. Wielu współczesnych lingwistów polskich wskazuje, iż język regionalny wykracza poza pojęcie dialektu wtedy, gdy w toku swego rozwoju osiąga następujące cechy: swoistością sfery językowej; posiadaniem osobnego piśmiennictwa; świadomym rozwijaniem języka, literatury, własnej kultury; osobliwymi obyczajami; spontanicznym i świadomym nastawieniem na odrębność. Dowodem świadczącym o osiągnięciu istotnego etapu rozwoju danego etnolektu może być standaryzacja jego pisowni oraz wypracowanie instrumentów edukacyjnych pozwalających na jej nauczanie (elementarz).

Przesłanki społeczno-polityczne decydujące o ochronie danego etnolektu ze strony państwa jako języka regionalnego można uznać za dostateczne, gdy dojdzie do samookreślenia się pewnej społeczności, jako tej, która identyfikuje swoje poczucie trwałej więzi z historycznym i współczesnym używaniem tegoż etnolektu. Niezwykle istotny jest tu zatem element demokratycznie wyrażanej deklaratywności danej społeczności regionalnej, co do odrębności językowej. Należy zatem wykazać fakt funkcjonowania specyficznej, językowej tożsamości grupowej na określonym obszarze geograficznym - w określonym regionie, a także wyświetlić historyczne procesy rozwoju kultury tej społeczności sprawiające, że identyfikując się z narodem państwa, w którym funkcjonuje, wykazuje ona jednocześnie znaczne zróżnicowanie co do tradycji oraz poczucie odrębności w stosunku do reszty obywateli. Dowodem istnienia takiego stanu określonej społeczności może być jej deklaracja ujawniona w trybie referendum, bądź spisu ludności na danym obszarze. Do władz państwowych należy ocena, czy tak zadeklarowany język jest środkiem komunikowania się liczby ludzi, uzasadniającej przyjęcie różnych środków ochronnych i wspierających, przewidzianych w Europejskiej Karcie Języków Regionalnych.

W Narodowym Spisie Powszechnym w 2002 roku ponad 56 tysięcy osób zadeklarowało śląski jako język używany na co dzień, w tym około 40 tysięcy osób z terenu województwa śląskiego, zaś pozostała część z terenu województwa opolskiego. W tym samym spisie powszechnym język kaszubski, jako domowy zadeklarowało 52 tysiące osób. W roku 2001 w Narodowym Spisie Powszechnym w Republice Czeskiej 11 tysięcy osób zadeklarowało narodowość śląską głównie w kraju (województwie) morawsko - śląskim. Diaspora ludności posługującej się śląską mową używająca jej na co dzień i kultywująca kulturę śląską znajduje się w wielu krajach świata, głównie w Niemczech i USA, gdzie w Stanie Texas kilka miejscowości wokół miasteczka Cestohova rozbrzmiewa od 150 lat śląszczyzną spod Opola.

Mowa śląska nosi w sobie zapis historii ludzi, którzy od wieków zamieszkiwali ten region dzielony administracyjnie przez wiele państw. Na początku naszej ery Śląsk znalazł się w kręgu osadnictwa plemion wschodniogermańskich, prawdopodobnie Silingów wymienianych w II wieku n.e. przez Ptolemeusza. Od Silingów wywodzono łacińską nazwę Śląska Silesia. Od VI w. teren Śląska znalazł się w zasięgu ekspansji zachodnich Słowian. W końcu IX w. Śląsk włączono do państwa wielkomorawskiego, a po jego rozpadzie wszedł w skład państwa Polan. W wiekach XI i XII panowanie nad Śląskiem kilkakrotnie przechodziło z rąk polskich do czeskich. Pokój w roku 1137 zostawiał przy Polsce cały Śląsk, z wyjątkiem ziemi opawskiej i karniowskiej oraz kłodzkiej, co zwiastowało utrwalony w przyszłych wiekach podział polityczny. Po śmierci Bolesława III, aż do połowy XIV w. Śląsk stanowił zespół samodzielnych księstw piastowskich. Był to na tych ziemiach czas wzmożonego osadnictwa niemieckiego, język niemiecki był językiem urzędowym w ośrodkach miejskich. Od połowy

XIV w. Śląsk na 600 lat traci związek z państwowością polską stając się częścią Korony Czeskiej, która została włączona w skład Cesarstwa Habsburgów przy zachowaniu autonomii.

W połowie XVIII w. większa część Śląska stała się własnością Prus, a potem Cesarstwa Niemieckiego, tracąc jednocześnie własną autonomię. W granicach Korony Czeskiej pozostały jedynie okolice Cieszyna. Od tego czasu miała miejsce celowa polityka germanizacyjna Prus, w której ważną rolę odegrała akcja osadnicza, w okresie 40 lat sprowadzająca około 150 000 niemieckich osadników na Górny Śląsk, co niemal podwoiło liczebność ludności na tej ziemi. W roku 1849 ludność śląskojęzyczna została zmniejszona do 58,6%. Wprowadzono język niemiecki jako urzędowy i język nauczania. Zakazano obchodzenia śląskich tradycji ludowych i religijnych, zwalczano polskie nabożeństwa. Reakcją prześladowanych kulturowo Ślązaków, zwłaszcza po Wiośnie Ludów, było zwrócenie się ku tradycjom polskim. Polscy nauczyciele zakładali czytelnie ludowe i gazety w języku polskim, co przyjęło formę ruchu narodowo-polskiego na Górnym Śląsku i zaowocowało trzema propolskimi zrywami powstańczymi po I Wojnie Światowej. W ich wyniku niewielki skrawek historycznego Śląska, to jest połowa przemysłowej części Górnego Śląska oraz Śląsk Cieszyński, została wcielona do państwa polskiego. Zamieszkujący tam Ślązacy wybrali Polskę i przynależność do narodu polskiego z nadzieją na poszanowanie ich odrębnej tradycji. W tej nadziei trwają do dziś. Jednakże trzeba podkreślić, że o ile przed II Wojną Światową mowa śląska była akceptowana wśród uczniów szkół podstawowych, o tyle po wojnie była ona deprecjonowana w obszarze edukacyjnym i administracyjnym każdego stopnia, mimo, iż tego typu polonizacja nie przybierała formy jawnej zorganizowanej działalności państwowej. Okres PRL był także czasem intensywnej migracji osób z różnych regionów Polski, które osiedlały się licznie na przemysłowych obszarach Górnego Śląska ze względu na podejmowanie tu zatrudnienia. Równolegle, zwłaszcza na przełomie lat 80-90 XX w. znaczna część osób posługujących się śląską mową wyemigrowała do Niemiec. Zjawiska te przyczyniły się do marginalizacji etnolektu śląskiego w naturalnym obszarze jego występowania.

Uwarunkowania historyczne i polityczne drugiej połowy XX wieku, zwłaszcza w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, spowodowały, że w polskiej literaturze naukowej dominuje pogląd, iż etnolekt śląski jest zespołem gwar lub dialektów języka polskiego. Jednakże od wielu lat w międzynarodowych środowiskach naukowych slawistów podejmowane są próby klasyfikacji języka śląskiego, jako odrębnego języka słowiańskiego. W Europie tezę tę wspierają między innymi opracowania Reinholda Olescha slawisty niemieckiego, Juana Lajo asturyjskiego językoznawcy z Uniwersytetu Owiedo w Hiszpanii, czy Tomasz Kamuselli z Trinity College Dublin w Irlandii. Również brytyjski historyk Norman Davies uważa, że etnolekt śląski należy klasyfikować, jako odrębny język. Podobnie slawiści amerykańscy, od co najmniej kilkudziesięciu lat klasyfikują - za amerykańską Encyklopedią Słowiańską - śląski język jako odrębny twór językowy. Pomimo wątpliwości i różnic w klasyfikacji języka śląskiego, Międzynarodowa Organizacja Językowa ISO (International Organization for Standardization) oficjalnie wpisała język śląski do rejestru języków świata przypisując mu kod ISO: 639-3 oraz identyfikator kodu: szl. Także Biblioteka Kongresu Stanów Zjednoczonych - największa i najbardziej prestiżowa instytucja tego typu na świecie - wpisała w 2007 r. język śląski do swojego rejestru języków świata.

Język śląski (*rzondzyny, ślonsko godka, ślonsko mowa*) definiuje się najczęściej jako zespół dialektów śląskich, którym posługuje się rdzenna ludność Górnego Śląska oraz reliktoowo część ludności Dolnego Śląska. Wywodzi się on bezpośrednio z języka prasłowiańskiego. Honorowy przewodniczący Rady Języka Polskiego przy Polskiej Akademii Nauk prof.

Walery Pisarek nazwał język śląski "starszym bratem standardowej polszczyzny". Na kształtowanie się słownictwa języka śląskiego miały wpływ zapożyczenia z języków: polskiego, czeskiego (a raczej morawskiego, funkcjonującego dawniej jako odrębny język), niemieckiego (częściej z germańskiego dialektu śląskiego, niż standardowego niemieckiego) oraz częściowo słowackiego. W języku tym przeważa źródłosłów słowiański. Znaczna część wyrażeń bliższa jest raczej językowi staropolskiemu, a konkretnie sąsiednim dialektom wielkopolskiemu i małopolskiemu oraz językom dolnoślązkiemu, górnoślązkiemu i morawskiemu, niż współczesnej standardowej polszczyźnie. Mowa śląska różni się od innych języków słownictwem, fonetyką oraz częściowo ortografią.

Etnolekt śląski nie jest jednolity i na różnych obszarach kulturowo-historycznych spotkać można zarówno różne znaczenia tych samych słów, jak i ich różną wymowę. Nie wszystkie więc opisane cechy etnolektu występują na wszystkich jego obszarach. Często jednak występują m.in. labializacja, mazurzenie i jabłonkowanie. Śląsk pod względem językowym dzieli się na Cieszyński, Opolski i Środkowy. Historyczny Górny Śląsk można też podzielić na część północną gdzie występuje "mazurzenie" i część południową gdzie ta cecha nie występuje. Wg językoznawcy prof. Alfreda Zaręby (autora Atlasu językowego Śląska) w województwach Śląskimi i Opolskim można wyodrębnić m.in. następujące dialekty:

- dialekty centralne obejmujące powiaty pyskowicki, rybnicki, mikołowski,
- dialekty pogranicza śląsko-małopolskiego obejmujące Katowice, Tychy, powiat pszczyński,
- dialekty pogranicza gliwicko-opolskiego obejmujące powiat tarnogórski i lubliniecki
- dialekty północne obejmujące powiat raciborski na zachód od Odry- dialekty laskie obejmujące okolice Pietrowic Wielkich, Krzanowic (pd-zach fragment powiatu raciborskiego)
- dialekt Kobylorzy obejmujący teren Strzelec Opolskich, Kamienia Śląskiego i Kotlarni
- dialekt namysłowski na wschód od Namysłowa (bez rejonu miasta)
- dialekt sycowski na wschód od Sycowa (bez samego miasta).

Na kształtowanie się dialektu cieszyńskiego w rejonie Cieszyna, Brennej, Skoczowa i Jaworza miało wpływ kilkusetletnie oddzielenie granicą państwową od reszty Śląska, mniejszym wpływem języka niemieckiego przy równoczesnym większym znaczeniu języka czeskiego. Na terenie Śląska Cieszyńskiego występuje także dialekt jabłonkowski występujący w okolicach Wisły.

Próby standaryzacji literackiego języka śląskiego, podejmowane były już w XIX wieku m.in. przez popularnego na Górnym Śląsku poetę ks. Antoniego Stabika. Od lat trzydziestych XX wieku istnieje już śląski mikrojęzyk literacki – laski, ustandaryzowany przez śląskiego pisarza Erwina Goja, znanego jako Óndra Łysohorsky. Język ten został oparty na bazie pogranicznej śląsko-morawskiej gwary, więc nie jest dla zespołu dialektów śląskich reprezentatywny. Obecnie trwają prace nad stworzeniem współczesnego śląskiego języka literackiego.

Działalność pielęgnująca tradycję, kulturę i mowę śląską rozkwitła po przywróceniu systemu demokratycznego w Polsce. Wśród licznych organizacji społecznych liderem tej działalności pozostał do dziś założony w roku 1989 Związek Górnośląski (Communitas Silesiae Superioris) liczący ponad pięć tysięcy aktywnych członków oraz zawiązany w 1990 roku Ruch Autonomii Śląska. W całym regionie pojawiły się w obfitości konkursy wokalne i krasomówcze mowy śląskiej, kultywowane są tradycyjne obyczaje, pielęgnowana jest kultura materialna i twórczość literacka, a w szkołach pojawiły się lekcje wychowania regionalnego i izby regionalne. Ostatnie lata, głównie począwszy od Spisu Ludności z 2002 roku, zaznaczyły się dążeniem Ślązaków do upodmiotowienia, jak i uznania ich języka w Polsce. Rok później

rozpoczęła działalność zabrzańska Ślonsko Nacyjno Łoficyno programowo wydająca książki o Górnym Śląsku i Ślązakach, a także po Śląsku, a od 2007 roku wydająca miesięcznik Ślonsko Nacyjo, który został pierwszym w historii dwujęzycznym periodykiem śląsko-polskim. W roku 2007 odbyło się pierwsze Ogólnopolskie Dyktando Języka Śląskiego, a w roku następnym powstały dwa towarzystwa mające na celu rozwój śląszczyzny Pro Loquela Silesiana oraz Towarzystwo Piastowanie Ślónskij Mowy "Danga". Ponadto pojawiły się słowniki mowy śląskiej tworzone tak przez naukowców takich jak prof. Bogusław Wyderka z Uniwersytetu Opolskiego, jak i przez amatorów – pasjonatów, takich jak Bogdan Kallus czy Andrzej Rocznik, głównie w polskiej części Śląska, ale także po czeskiej stronie granicy. Od kilku lat regularnie głoszone są kazania w mowie śląskiej w coraz liczniejszych kościołach. Rozwój kultury i mowy śląskiej obejmuje także nowoczesne media. Powstają licznie śląskojęzyczne portale internetowe, a w roku 2008 doszło do powstania Ślonskiej Wikipedycji. W tymże roku założono prywatną regionalną Telewizję i Radio Silesia nadające programy także po Śląsku, jednak najpopularniejsze wśród wielbicieli śląskiej mowy jest samorządowe Radio Piekary nadające od 1996 roku. W ślad za nim poszły liczne stacje nadające w eterze i przez Internet. Dobrze rozwija się przemysł rozrywkowy o odrębnych cechach kultury śląskiej.

Mimo pozytywnych skutków czynnego zainteresowania się mową śląską przez osoby określające siebie Ślązakami mowa ta ulega szybkiej deformacji pod wpływem języka polskiego. W obszarze mowy czynnej ubożeje zasób stosowanego słownictwa rdzennie śląskiego. Coraz rzadziej, zwłaszcza na terenach miejskich, usłyszeć można zdania budowane z zastosowaniem składni swoistej dla śląskiej mowy. Mimo silnej identyfikacji z odrębnością kulturową Ślązaków – w Narodowym Spisie Ludności w 2002 roku narodowość śląską zadeklarowało ponad 172 tysiące osób (148,5 tys. mieszkańców województwa śląskiego i 24,2 tys. osób w województwie opolskim), to codzienne posługiwanie się nim zadeklarowało zaledwie nieco ponad 56 tys. osób, co oznacza, iż około 2/3 społeczności Ślązaków nie stosuje już tego podstawowego medium spajającego więzi społeczne w grupie kulturowej, jakim jest mowa. Organizacje społeczne próbują temu przeciwdziałać organizując lekcje języka śląskiego, np. w Muzeum Śląskim, czy metodą nauczania zdalnego za pomocą Internetu. Jednak działania te nie są w stanie, bez wsparcia ze strony państwa polskiego zabezpieczyć mowę śląską przed zanikiem, jak ma to miejsce min. w odniesieniu do języków górno- i dolnośląskiego na terenie Republiki Federalnej Niemiec.

Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych stanowi, iż ochrona historycznych języków regionalnych lub mniejszościowych, spośród których niektórym grozi całkowite wyginięcie, jest ochroną kulturowego bogactwa i tradycji Europy. Wkrótce po ratyfikacji Karty przez Polskę społecznicy działający na rzecz ochrony śląskiej mowy namówili w roku 2007 grupę 23 posłów do złożenia projektu zmiany nadającej mowie śląskiej status języka regionalnego. Jednak ze względu na skrócenie kadencji projekt ten nie znalazł rozstrzygnięcia parlamentarnego. Tym nie mniej fakt ten wzbudził szeroką dyskusję w społeczności śląskiej na temat moralnego i materialnego wsparcia mowy śląskiej ze strony państwa polskiego. Emanacją tego procesu stała się Konferencja zatytułowana: Śląsko godka - jeszcze gwara czy jednak już język, która odbyła się w gmachu Sejmu Śląskiego w czerwcu 2008 roku. W jej trakcie przedstawiciele organizacji piastujących śląską mowę złożyli na ręce obecnych w zgromadzeniu parlamentarzystów petycję apelującą o nadanie językowi śląskiemu statusu języka regionalnego, co było wyrazem intencji i oczekiwań tłumnie zgromadzonych twórców kultury śląskiej, literatów, naukowców, duchownych i działaczy społecznych. Z inicjatywy śląskich posłów Kazimierza Kutza i Marka Plury, członków Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych, przedstawiciele zgromadzenia w Sejmie

Śląskim, zaprezentowali swoje stanowisko na posiedzeniu Komisji w dniu 3 grudnia 2008 roku, gdzie spotkało się ono z powszechną przychylnością wszystkich posłów obecnych na posiedzeniu.

Jednym ze wskazań wynikłych z tego posiedzenia Komisji była potrzeba ujednoczenia zapisu mowy śląskiej oraz stworzenia instrumentów edukacyjnych pozwalających na nauczanie tej formy zapisu. W odpowiedzi na tę potrzebę powstał zespół opracowujący zasady zapisu śląskiej mowy oraz elementarz (ślábikorz) do jej nauczania. Przewodniczyła mu pani prof. Jolanta Tambor z Uniwersytetu Śląskiego, zaś w pracach uczestniczyli eksperci Towarzystwa Piastowania Ślónskij Mowy "Danga", Stowarzyszenia Pro Loquela Silesiana oraz Ślónskij Nacyjnij Łoficyny. Sukces prac tej grupy w postaci zasad pisowni mowy śląskiej został zaprezentowany podczas zgromadzenia w Sejmie Śląskim w lipcu roku 2009, zaś we wrześniu 2010 roku dwa tysiące uczniów śląskich szkół rozpoczęło naukę czytania z Gornoślónskiego Ślábikorza.

Tak więc istnieją obecnie wszelkie konieczne przesłanki ku temu, aby mowie śląskiej można było nadać status języka regionalnego, a w szczególności:

- etnolekt śląski w swym rozwoju osiągnął etap, w którym trudno uzasadnić określanie go dialektem języka polskiego, gdyż posiada cechy istotnie różnicujące go od języka polskiego, odrębną pisownię oraz pozwalający na jej nauczanie elementarz;
- etnolekt śląski jest językiem żywym zarówno w mowie jak i w piśmie, tak w sytuacjach codziennych, jak i w dziełach literackich, czemu służy liczne grono twórców i popularyzatorów, tworzących język śląski również we współczesnych mediach przekazu społecznego;
- mowa śląska jest tradycyjnie używana na określonym terytorium państwa polskiego, to jest na Górnym Śląsku, przez obywateli naszego państwa identyfikujących siebie jako Ślązaków, tworzących grupę mniejszą liczebnie od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej, co zostało wykazane w Narodowym Spisie Powszechnym w 2002 roku, gdzie narodowość śląską zadeklarowało około 173 tysiące osób;
- etnolekt śląski uznawany jest przez wielu naukowców w kraju i zagranicą za odrębny język z grupy języków zachodniosłowiańskich, który rozwijał się wraz ze specyficzną śląską kulturą i tradycją obyczaju niezależnie od polszczyzny z przyczyn sześciusetletniej izolacji politycznej ludu śląskiego od narodu polskiego, z tych też przyczyn mowa ta asymilowała się z językiem czeskim, niemieckim, a po 1945 roku także polskim, zachowując swoją specyfikę i odrębność;
- język śląski występuje w postaci czterech podstawowych dialektów, z licznymi odmianami w obrębie województw śląskiego i opolskiego; na tym obszarze geograficznym, język ten jest środkiem komunikowania się co najmniej 56 tysięcy osób, co w polskich warunkach, w porównaniu z liczebnością innych społeczności etnicznych, uzasadnia przyjęcie środków ochronnych i wspierających, przewidzianych w Europejskiej Karta Języków Regionalnych;
- mowa śląska, której grozi wyginięcie, wymaga ochrony prawno-moralnej i wsparcia materialnego ze względu na postępujący jej zanik, co jest spowodowane poprzez procesy unifikacji kultury we współczesnym świecie, a także mocno zaawansowany i naturalnie postępujący proces polonizacji społecznego przekazu na terenie Rzeczypospolitej, zwłaszcza w społecznościach wielkomiejskich Górnego Śląska, gdzie obecnie zaledwie 1/3 osób identyfikujących się z odrębnością tradycji i kultury śląskiej mówi po śląsku;
- ochrona wartości kulturowych i historycznych śląskiego języka regionalnego, kształtującego się w nałożeniu piastowskiej kultury śląskiej z kulturą czeską, niemiecką i polską, przyczynia się do utrzymania i rozwoju kulturowego bogactwa i tradycji Europy; co urzeczywistnia

ideały i zasady stanowiące wspólne dziedzictwo państw Rady Europy sprzyjając ich jedności;
- prawo do używania języka regionalnego w życiu prywatnym i publicznym stanowi prawo niezbywalne, zgodnie z zasadami Międzynarodowej Umowy o Prawach Obywatelskich i Politycznych Organizacji Narodów Zjednoczonych, i zgodnie z duchem Konwencji Rady Europy o Ochronie Podstawowych Wolności Człowieka, zaś o demokratyczne zagwarantowanie tego prawa w obszarze stosowania mowy śląskiej, jako języka regionalnego ubiegają się liczne organizacje społeczne reprezentujące użytkowników tego języka.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Podmioty na które oddziałuje projektowana regulacja

Projektowana zmiana ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także niektórych innych ustaw będzie oddziaływać na około 56 tysięcy osób deklarujących się jako użytkownicy języka śląskiego oraz na ich dzieci w wieku szkolnym, a także na samorządy gminne w warunkach określonych ww. ustawą.

2. Konsultacje społeczne

Zmiana proponowana w niniejszym projekcie wynika w całości z efektów konsultacji społecznej prowadzonej w społeczności Ślązaków zarówno przez organizacje takie jak: Związek Górnośląski (Communitas Silesiae Superioris), Ruch Autonomii Śląska, Pro Loquela Silesiana i Towarzystwo Piastowanie Ślónskij Mowy "Danga" oraz miesięczniki Śląsk i Ślonsko Nacyjo, a także niezależnie przez: posła Lucjana Karasiewicza, posła Kazimierza Kutza, posłankę Marię Nowak, posła Marka Plurę. Jednakże najistotniejszym elementem konsultacji społecznych w obszarze proponowanej nowelizacji jest Narodowy Spis Powszechny w 2002 roku, w którym ponad 56 tysięcy osób zadeklarowało śląski jako język używany na co dzień.

3. Wpływ regulacji na dochody i wydatki sektora finansów publicznych

Skutki finansowe dla budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego są trudne do określenia, gdyż wynikają one z aktywności użytkowników języka regionalnego w ich staraniach o wsparcie.

Koszty związane z wprowadzeniem i używaniem na obszarze gminy języka pomocniczego oraz koszty związane z wprowadzeniem dodatkowych nazw używanych obok urzędowych nazw miejscowości i obiektów fizjograficznych, nazw ulic w języku mniejszości ponosi budżet gminy (art. 15 ustawy). Natomiast koszty związane z wymianą tablic informacyjnych, wynikającą z ustalenia dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości, ponosi budżet państwa.

Organy władzy publicznej są obowiązane podejmować odpowiednie środki w celu wspierania działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości. Środkami, o których mowa wyżej, mogą być w szczególności dotacje celowe lub podmiotowe na:

- 1) działalność instytucji kulturalnych, ruchu artystycznego i twórczości mniejszości oraz imprez artystycznych mających istotne znaczenie dla kultury mniejszości;
- 2) inwestycje służące zachowaniu tożsamości kulturowej mniejszości;
- 3) wydawanie książek, czasopism, periodyków i druków ulotnych w językach mniejszości lub w języku polskim, w postaci drukowanej oraz w innych technikach zapisu obrazu i dźwięku;
- 4) wspieranie programów telewizyjnych i audycji radiowych realizowanych przez mniejszości;
- 5) ochronę miejsc związanych z kulturą mniejszości;

- 6) działalność świetlicową;
- 7) prowadzenie bibliotek oraz dokumentacji życia kulturalnego i artystycznego mniejszości;
- 8) edukację dzieci i młodzieży realizowaną w różnych formach;
- 9) propagowanie wiedzy o mniejszościach;
- 10) inne programy realizujące cele, o których mowa w ust. 1, oraz wspierające integrację obywatelską mniejszości.

Dotacje podmiotowe mogą otrzymywać organizacje mniejszości lub mające istotne znaczenie dla kultury mniejszości instytucje kulturalne. Środkami mogą być również środki przekazywane z budżetu jednostki samorządu terytorialnego organizacjom lub instytucjom, realizującym zadania służące ochronie, zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości.

Wydatki pokrywane z budżetu państwa wynikają także z zasad organizowania nauczania języka regionalnego. Szkoła organizuje nauczanie tego języka na pisemny wniosek, składany – na zasadzie dobrowolności – przez rodziców (prawnych opiekunów) ucznia. Nauczanie języka regionalnego może być organizowane w oddziałach klasowych liczących nie mniej niż siedmiu uczniów, a przy mniejszej liczbie zainteresowanych - w grupach międzyoddziałowych, międzyklasowych lub międzyszkolnych zespołach nauczania języka regionalnego. Nauka języka regionalnego odbywa się w szkołach publicznych głównie w ramach przedmiotu dodatkowego, w wymiarze 3 godzin tygodniowo. Dodatkowe koszty wynikające z podejmowania przez szkołę zadań służących podtrzymywaniu tożsamości językowej regionalnej są rekompensowane w formie zwiększonej subwencji przekazywanej organom prowadzącym szkoły. Część oświatowa subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego zwiększana jest o współczynnik 0.2 lub 1.5, w zależności od liczby uczniów w szkole objętych dodatkowymi zajęciami.

Środki planowane w budżecie państwa z przeznaczeniem na potrzeby wszystkich mniejszości narodowych i etnicznych oraz język regionalny, wynoszą od kilku lat około 14 milionów zł rocznie i dotyczą :

- dotacji celowych przekazywanych z budżetu państwa na zadania bieżące realizowane przez gminy na podstawie porozumień z organami administracji rządowej;
- na oświatę i wychowanie oraz szkolnictwo wyższe, a także na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, a także na działalność radiową i telewizyjną.

Środki budżetowe przeznaczane na subwencję oświatową z przeznaczeniem na potrzeby wszystkich mniejszości narodowych i etnicznych oraz język regionalny wynoszą rocznie kilkaset milionów złotych. Dla poszczególnych społeczności narodowościowych i językowych oznacza to wsparcie finansowe mocno zróżnicowane w zależności od aktywności edukacyjnej danej społeczności. Dla przykładu: w przypadku mało licznej grupy osób używających w kontaktach domowych języka kaszubskiego wydatki budżetu związane z edukacją w roku 2009 wyniosły 47.215.061 zł (subwencja oświatowa).

Społeczność posługująca się mową śląską wydaje się być dziesięciokrotnie większa od społeczności kaszubskiej. Jednakże na Śląsku nie ma ani instytucjonalnej tradycji ani metodyki nauczania w języku śląskim, co zapewne nie spowoduje nagłej absorpcji subwencji oświatowej w związku z nauczaniem w tym języku.

Na tej podstawie można przypuszczać, że zwłaszcza w kilku pierwszych latach wydatki związane ze wsparciem śląskiego języka regionalnego nie przekroczą kilkunastu milionów złotych rocznie.

4. Wpływ regulacji na rynek pracy, konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Proponowana nowelizacja nie będzie mieć istotnego wpływu na rynek pracy, konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

5. Wpływ regulacji na sytuację i rozwój regionów

Wejście w życie ustawy będzie miało korzystny długofalowy wpływ na rozwój regionów, a w szczególności województw śląskiego i opolskiego, przez wzbogacenie ich zasobów kulturalnych i społecznych.

6. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Proponowana zmiana jest zgodna z prawem Unii Europejskiej i wypełnia zapisy Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych.

Warszawa, 10 listopada 2010 r.

BAS-WAPEiM-1982/10

Pan Grzegorz Schetyna
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia prawna w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej
poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach
narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także niektórych
innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Marek Plura)**

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2009 r. Nr 5, poz. 47 ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt ma na celu zmianę ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2005 r. Nr 17, poz. 141 ze zm.; dalej ustawa). Celem nowelizacji jest wpisanie języka śląskiego do art. 19 pkt 2 ustawy, a tym samym uznanie go za język regionalny. Z tą poprawką związana jest również propozycja zmiany składu Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych i poszerzenie jej o przedstawicieli społeczności posługujących się językiem śląskim (art. 24 ust. 1 pkt 3 ustawy). Pozostałe zmiany mają charakter redakcyjny.

Ustawa ma wejść w życie z dniem 1 stycznia 2013 r.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem

W prawie Unii Europejskiej nie ma aktów wiążących, które przewidywałyby kompetencję do regulowania materii będącej przedmiotem projektu. Wskazana w uzasadnieniu do projektu Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych nie jest aktem prawnym UE, lecz umową międzynarodową przyjętą w ramach innej organizacji międzynarodowej – Rady Europy. Zgodność z tą umową nie jest zatem przedmiotem oceny.

W prawie UE można jednak wskazać ogólne przepisy, w których wyraża się poszanowanie dla różnorodności językowej państw członkowskich, np.:

- art. 165 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TfUE),

- art. 22 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP).

Ponadto instytucje UE przyjmują szereg dokumentów niewiązujących, które dotyczą wielojęzyczności i jej promowania w UE. Wskazać tu można – wyłącznie przykładowo:

- konkluzje Rady z dnia 22 maja 2008 r. w sprawie wielojęzyczności (Dz. Urz. C 140, 6.6.2008, s. 14);
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Wielojęzyczność: atut dla Europy i wspólne zobowiązanie” (KOM(2008) 566);
- szereg rezolucji Parlamentu Europejskiego, w sprawie działań wspierających języki regionalne i mniejszościowe (dotyczące poszczególnych języków), w tym ogólną rezolucję z 2001 r. w sprawie języków regionalnych i europejskich języków rzadziej używanych, wzywającą do ratyfikacji Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych.

3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Zgodnie z art. 165 ust. 1 TfUE, kwestia różnorodności kulturowej i językowej pozostawiona jest odpowiedzialności państw członkowskich. Unia Europejska może wspierać działania podejmowane przez państwa członkowskie. Prowadzona w ramach polityki edukacji UE polityka w dziedzinie języków obcych, której ogólne założenia zostały wskazane m.in. w dokumentach przytoczonych w punkcie 2, promuje wielojęzyczność, a jej celem jest to, aby każdy obywatel UE potrafił porozumiewać się w co najmniej dwóch językach oprócz swojego języka ojczystego. Również w KPP w art. 22 stanowi się, że Unia szanuje różnorodność kulturową, religijną i językową.

We wskazanych w punkcie 2 konkluzjach Rady z 2008 r. Rada zachęca państwa członkowskie, by przy wsparciu Komisji m.in. wspólnie działały na rzecz pogłębiania europejskiej współpracy w dziedzinie wielojęzyczności.

Z kolei w Komunikacie z 2008 r. Komisja zaznacza, że „kluczowe decyzje w sprawie polityki językowej podejmują państwa członkowskie, w tym również decyzje dotyczące języków regionalnych i języków mniejszości, co do których ogólne ramy ustanawia Europejska Karta Języków Regionalnych i Języków Mniejszości Rady Europy. Wiele innych organizacji podejmuje decyzje w kwestiach językowych w terenie: organizacje świadczące usługi edukacyjne, władze regionalne i lokalne, partnerzy społeczni, media i sektor usługowy. Zgodnie z zasadą pomocniczości Komisja współpracuje z państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronami, aby zapewnić realizację wspólnych celów, oraz będzie je wspierać w ich staraniach, zwłaszcza poprzez ułatwianie wymiany dobrych praktyk”.

Żaden z przepisów opiniowanego projektu ustawy nie jest sprzeczny z ww. zaleceniami czy działaniami podejmowanymi w UE. Wskazane dokumenty pozostawiają tę kwestię uznaniu państw członkowskich, przy założeniu poszanowania praw mniejszości narodowych i etnicznych.

4. Konkluzje

Projekt ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym nie jest objęty zakresem wiążącego prawa Unii Europejskiej.

Autor:

dr Agnieszka Grzelak

ekspert ds. legislacji

w Biurze Analiz Sejmowych

Akceptował:

Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Michał Królikowski

Deskrytory bazy REX: język, Śląsk, Unia Europejska

Warszawa, 10 listopada 2010 r.

BAS-WAPEiM-1983/10

Pan Grzegorz Schetyna
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia w sprawie stwierdzenia, czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Marek Plura) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej

Projekt ma na celu zmianę ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2005 r. Nr 17, poz. 141 ze zm.; dalej ustawa). Celem nowelizacji jest wpisanie języka śląskiego do art. 19 pkt 2 ustawy, a tym samym uznanie go za język regionalny. Z tą poprawką związana jest również propozycja zmiany składu Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych i poszerzenie jej o przedstawicieli społeczności posługujących się językiem śląskim (art. 24 ust. 1 pkt 3 ustawy). Pozostałe zmiany mają charakter redakcyjny.

Ustawa ma wejść w życie z dniem 1 stycznia 2013 r.

Projekt nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.

Autor:

dr Agnieszka Grzelak

ekspert ds. legislacji

w Biurze Analiz Sejmowych

Akceptował:

Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Michał Królikowski

KRAJOWA RADA
RADCÓW PRAWNYCH

00-478 Warszawa • Aleje Ujazdowskie 18 lok. 4
tel./fax: 022 622 05 88, 622 64 28;33 • e-mail: kirp@kirp.pl • NIP: 526-10-43-011

L.dz. 5364/OBSIL/2010/JS

Warszawa, dnia 17 grudnia 2010 r.

KANCELARIAT SZEFA KS
WPLYNĘCO

27.12.2010 200

(podpis)

Szanowny Pan
Lech Czapla
Szef Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Michalcu!

W nawiązaniu do przesłanego przy piśmie GMS-WP-183-200/10 z dnia 24 listopada 2010r. poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także niektórych innych ustaw uprzejmie zawiadamiam, że Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych nie zgłasza uwag do tego projektu.

z poważaniem

Wiceprezes
Krajowej Rady Radców Prawnych

Dariusz Sałajewski